C/2025/3988

20.8.2025

NÕUKOGU SOOVITUS,

8. juuli 2025,

mis käsitleb Läti majandus-, sotsiaal-, tööhõive-, struktuuri- ja eelarvepoliitikat

(C/2025/3988)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97, ([1]) eriti selle artikli 3 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

Üldised märkused

(1) Määruses (EL) 2024/1263, mis jõustus 30. aprillil 2024, on selgitatud majandusjuhtimise raamistiku eesmärke; raamistik peaks reformide ja investeeringute abil edendama usaldusväärset ja jätkusuutlikku riigi rahandust, kestlikku ja kaasavat majanduskasvu ning vastupidavust ning ennetama valitsemissektori ülemäärast eelarvepuudujääki. Määruses on sedastatud, et nõukogu ja komisjon teevad Euroopa poolaasta raames mitmepoolset järelevalvet kooskõlas ELi toimimise lepingus sätestatud eesmärkide ja nõuetega. Euroopa poolaasta raames sõnastatakse eelkõige riigipõhised soovitused ja jälgitakse nende rakendamist. Määrusega edendatakse ka riikide vastutust oma eelarvepoliitika eest ning rõhutatakse selle poliitika keskpikka perspektiivi ja tagatakse nõuete tõhusam ja sidusam täitmine. Iga liikmesriik peab esitama nõukogule ja komisjonile oma riikliku keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava, mis sisaldab tema eelarve-, reformi- ja investeerimiskohustusi ning mis on koostatud kas neljaks või viieks aastaks sõltuvalt riigisisese seadusandliku tsükli pikkusest. Neis kavades sisalduv netokulude ([2]) kava peab vastama määruse nõuetele, sealhulgas nõudele hoida valitsemissektori võlg usutavas langustrendis või viia see usutavasse langustrendi kohandamisperioodi lõpuks või hoida see mõistlikul tasemel allpool 60 % sisemajanduse koguproduktist (SKP) ning nõudele viia valitsemissektori eelarve puudujääk keskpika perioodi jooksul allapoole aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja/või hoida see allpool kõnealust kontrollväärtust. Kohandamisperioodi võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui liikmesriik võtab kohustuse viia ellu asjakohased reformid ja teha asjakohased investeeringud vastavalt määruses sätestatud kriteeriumidele.

([1]) ELT L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.

([2]) Netokulu, nagu see on määratletud määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 punktis 2: „netokulu“ – valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud i) intressikulud; ii) kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed; iii) liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga; iv) riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks; v) töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning vi) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

(2) 19. veebruaril 2021 jõustus Euroopa Parlamendi ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/241, ([3]) millega loodi taaste- ja vastupidavusrahastu. Taaste- ja vastupidavusrahastust antakse liikmesriikidele rahalist toetust reformide elluviimiseks ja investeeringute tegemiseks ning sellega kaasneb liidu rahastatav fiskaalne impulss. Kooskõlas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta prioriteetidega soodustab taaste- ja vastupidavusrahastu majanduslikku ja sotsiaalset taastumist ning tõukab samas tagant kestlikke reforme ja investeeringuid, edendades eelkõige rohe- ja digipööret ning muutes liikmesriikide majanduse vastupidavamaks. Samuti aitab see tugevdada riigi rahandust ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist keskpikas ja pikas perspektiivis, parandada territoriaalset ühtekuuluvust liidus ning toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba jätkuvat rakendamist.

(3) 27. veebruaril 2023 vastu võetud Euroopa Parlamendi ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/435 ([4]) (edaspidi „REPowerEU määrus“) eesmärk on järk-järgult kaotada liidu sõltuvus Venemaa fossiilkütuste impordist. See aitab saavutada energiajulgeoleku ja mitmekesistada liidu energiavarustust ning edendada ühtlasi taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, energiasalvestusvõimsust ja energiatõhusust. Läti lisas oma riiklikusse taaste- ja vastupidavuskavasse uue REPowerEU peatüki, et rahastada olulisi reforme ja investeeringuid, mis aitavad saavutada REPowerEU eesmärke.

(4) Läti esitas 30. aprillil 2021 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 1 komisjonile oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava. Kooskõlas kõnealuse määruse artikliga 19 ja määruse V lisas esitatud hindamissuunistega hindas komisjon taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust. Nõukogu võttis 13. juulil 2021 vastu rakendusotsuse, millega kiidetakse heaks Läti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang; ([5]) rakendusotsust muudeti kõnealuse määruse artikli 18 lõike 2 alusel 8. detsembril 2023, et ajakohastada tagastamatu rahalise toetuse maksimumsummat ja lisada REPowerEU peatükk ([6]). Osamaksete tegemine sõltub sellest, kas komisjon võtab määruse artikli 24 lõike 5 alusel vastu otsuse, milles sedastatakse, et Läti on rahuldavalt saavutanud nõukogu rakendusotsuses sätestatud asjakohased eesmärgid ja sihid. Rahuldav saavutamine eeldab, et sama reformi või investeeringu puhul varem saavutatud eesmärke ja sihte ei ole tagasi pööratud.

(5) Nõukogu võttis 21. jaanuaril 2025 komisjoni soovituse põhjal vastu soovituse, millega kiidetakse heaks Läti riiklik keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava ([7]). Eelarve- ja struktuurikava esitati kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikliga 11 ja artikli 36 lõike 1 punktiga a, see hõlmab ajavahemikku 2025–2028 ja selles sätestatud eelarve kohandamise perioodi pikkus on neli aastat.

(6) Komisjon võttis 26. novembril 2024 vastu arvamuse Läti 2025. aasta eelarvekava kohta. Samal kuupäeval võttis komisjon Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1176/2011 ([8]) alusel vastu 2025. aasta häiremehhanismi aruande, milles ei nimetatud Lätit ühe liikmesriigina, kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Komisjon võttis vastu ka soovituse euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovituse kohta ning ettepaneku 2025. aasta ühise tööhõivearuande kohta, milles analüüsitakse tööhõivesuuniste rakendamist ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete järgimist. Nõukogu võttis euroala majanduspoliitikat käsitleva soovituse ([9]) vastu 13. mail 2025 ja ühise tööhõivearuande 10. märtsil 2025.

([3]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

([4]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

([5]) Nõukogu 13. juuli 2021. aasta rakendusotsus, millega kiidetakse heaks Läti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang (ST 10157/2021).

([6]) Nõukogu 8. detsembri 2023. aasta rakendusotsus, millega muudetakse 13. juuli 2021. aasta rakendusotsust, millega kiidetakse heaks Läti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnang (ST 15569/2023).

([7]) Nõukogu soovitus, 21. jaanuar 2025, millega kiidetakse heaks Läti riiklik keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava (ELT C, C/2025/652, 10.2.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/652/oj).

([8]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1176/2011, 16. november 2011 , makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta (ELT L, 306, 23.11.2011, lk 25).

([9]) Nõukogu 13. mai 2025. aasta soovitus euroala majanduspoliitika kohta (ELT C, C/2025/2782, 22.5.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/2782/oj).

(7) Komisjon avaldas 29. jaanuaril 2025 konkurentsivõime kompassi – strateegilise raamistiku, mille eesmärk on suurendada järgmisel viiel aastal ELi üleilmset konkurentsivõimet. Selles on kindlaks määratud kolm tegevusvaldkonda, mis on kestliku majanduskasvu tagamiseks üliolulised: i) innovatsioon; ii) süsinikuheite vähendamine ja konkurentsivõime ning iii) julgeolek. Innovatsioonilõhe kaotamiseks kavatseb EL edendada tööstusinnovatsiooni, toetada idufirmade kasvu selliste algatuste kaudu nagu ELi idu- ja kasvufirmade strateegia, ning soodustada kõrgtehnoloogia, näiteks tehisintellekti ja kvantarvutuse kasutuselevõttu. Selleks et muuta majandus keskkonnasäästlikumaks, on komisjon koostanud taskukohast energiat käsitleva tervikliku tegevuskava ja puhta tööstuse kokkuleppe, millega tagatakse, et üleminek puhtale energiale on kulutõhus ja konkurentsisõbralik (eeskätt suure energiakasutusega sektorites) ning aitab kiirendada majanduskasvu. Liigse sõltuvuse vähendamiseks ja julgeoleku suurendamiseks on liit võtnud kohustuse tugevdada üleilmseid kaubanduspartnerlusi, mitmekesistada tarneahelaid ning tagada juurdepääs kriitilisele toormele ja puhastele energiaallikatele. Neid prioriteete toetatakse horisontaalsete tugisüsteemide, nimelt õigusnormide lihtsustamise, ühtse turu süvendamise, konkurentsivõime rahastamise ning hoiuste ja investeeringute liidu loomise, oskuste ja kvaliteetsete töökohtade edendamise ning ELi poliitika parema koordineerimise kaudu. Konkurentsivõime kompass on kooskõlas Euroopa poolaasta põhimõtetega, tagades, et liikmesriikide majanduspoliitika vastab komisjoni strateegilistele eesmärkidele, ning kujundades ühtse majandusjuhtimise käsituse, mis edendab kestlikku majanduskasvu, innovatsiooni ja vastupidavust kogu liidus.

(8) 2025. aastal jätkub majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta areng koos taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisega. Taaste- ja vastupidavuskavade täielik rakendamine on jätkuvalt oluline Euroopa poolaasta poliitiliste prioriteetide elluviimiseks, kuna kavad aitavad tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on viimastel aastatel esitatud asjakohastes riigipõhistes soovitustes esile toodud. Need riigipõhised soovitused on jätkuvalt sama asjakohased muudetud taaste- ja vastupidavuskavade hindamisel kooskõlas määruse (EL) 2021/241 artikliga 21.

(9) 2025. aasta riigipõhised soovitused hõlmavad peamisi majanduspoliitilisi probleeme, mida ei ole taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvate meetmetega piisaval määral käsitletud; arvesse võetakse ka asjakohaseid probleeme, mis on kindlaks tehtud 2019.–2024. aasta riigipõhistes soovitustes.

(10) Komisjon avaldas 4. juunil 2025 Läti kohta 2025. aasta riigiaruande. Selles hinnati Läti edusamme asjaomaste riigipõhiste soovituste järgimisel ning tehti kokkuvõte sellest, kuidas Läti on taaste- ja vastupidavuskava rakendanud. Kõnealuse analüüsi põhjal tehti riigiaruandes kindlaks Läti kõige pakilisemad probleemid. Samuti hinnati Läti edusamme Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel ning liidu 2030. aasta peamiste tööhõive, oskuste ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise eesmärkide ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kestliku arengu eesmärkide saavutamisel.

Hinnang iga-aastasele eduaruandele

(11) Nõukogu soovitas 21. jaanuaril 2025 Lätil kehtestada järgmised netokulude maksimaalsed kasvumäärad: 5,9 % 2025. aastaks, 3,6 % 2026. aastaks, 3,4 % 2027. aastaks ja 3,3 % 2028. aastaks; need määrad vastavad maksimaalsetele kumulatiivsetele kasvumääradele, mis on arvutatud võrdluses baasaastaga 2023 ning mis on 2025. aastal 15,5 %, 2026. aastal 19,7 %, 2027. aastal 23,8 % ja 2028. aastal 27,9 %. Läti esitas 29. aprillil 2025 oma iga-aastase eduaruande ([10]) netokulude soovitatud maksimaalsete kasvumäärade järgimise ning Euroopa poolaasta riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud peamiste probleemide käsitlemiseks vajalike reformide ja investeeringute rakendamise kohta. Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklile 27 kajastab iga-aastane eduaruanne ka Läti kaks korda aastas esitatavat aruannet taaste- ja vastupidavuskava täitmisel tehtud edusammude kohta.

(12) Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ja selle tagajärjed kujutavad endast Euroopa Liidu jaoks eksistentsiaalset väljakutset. Komisjon soovitas koordineeritult aktiveerida stabiilsuse ja kasvu paktiga ette nähtud riikide vabastusklausli, et toetada ELi jõupingutusi, mille eesmärk on suurendada kiiresti ja märkimisväärselt kaitsekulutusi, ning Euroopa Ülemkogu kiitis selle ettepaneku 6. märtsil 2025 heaks. Läti 28. aprilli 2025. aasta taotluse alusel võttis nõukogu 8. juulil 2025 komisjoni soovituse alusel vastu soovituse, millega lubatakse Lätil netokulude maksimaalsetest kasvumääradest kõrvale kalduda ja neid ületada ([11]).

([10]) 2025. aasta eduaruannetega saab tutvuda aadressil https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en.

([11]) Nõukogu soovitus, 8. juuli 2025, millega lubatakse Lätil määruse (EL) 2024/1263 kohaselt nõukogu kehtestatud netokulude maksimaalsetest kasvumääradest kõrvale kalduda (riikide vabastusklausli aktiveerimine) (ELT C, C/2025/3970, 20.8.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3970/oj).

(13) Eurostati kinnitatud andmete ([12]) põhjal vähenes Läti valitsemissektori eelarve puudujääk 2,4 %-lt SKPst 2023. aastal 1,8 %-le SKPst 2024. aastal, samal ajal kui valitsemissektori võlg suurenes 44,6 %-lt SKPst 2023. aasta lõpus 46,8 %-le SKPst 2024. aasta lõpus. Komisjoni arvutuste kohaselt osutavad need muutused sellele, et netokulude kasvumäär oli 2024. aastal 4,5 %. Läti on oma 2025. aasta eduaruandes hinnanud netokulude kasvuks 2024. aastal 3,9 %. Komisjoni hinnangul oli netokulude kasv iga-aastases eduaruandes eeldatust suurem. Komisjoni arvutuste ja riigi ametiasutuste hinnangute erinevus tuleneb sellest erinevast hinnangust 2024. aasta kaalutlusõigusel põhinevatele tulumeetmetele ([13]). Komisjoni prognooside kohaselt oli eelarvepoliitika, ([14]) mis hõlmab nii riigi enda kui ka ELi rahastatavaid kulutusi, 2024. aastal neutraalne. 4. juunil 2025 võttis komisjon ELi toimimise lepingu artikli 126 lõike 3 alusel vastu aruande ([15]). Selles aruandes hinnati Läti eelarveseisundit, kuna riigi kavandatav valitsemissektori eelarve puudujääk ületab 2025. aastal kontrollväärtust 3 % SKPst. Aruandes jõuti järeldusele, et kõiki asjakohaseid tegureid arvesse võttes loetakse eelarve puudujäägi kriteerium täidetuks. Seda hinnangut silmas pidades ning ELi toimimise lepingu artikli 126 lõike 4 alusel loodud majandus- ja rahanduskomitee arvamust arvesse võttes ei kavatse komisjon teha juunis ettepanekut algatada Läti suhtes ülemäärase eelarve puudujäägi menetlus.

(14) Vastavalt iga-aastasele eduaruandele on SKP reaalkasv Läti eelarveprognooside aluseks oleva makromajandusliku stsenaariumi kohaselt 2025. aastal 1,2 % ja 2026. aastal 2,1 %, samas kui tarbijahindade harmoneeritud indeksiga (THHI) mõõdetud inflatsioon peaks 2025. aastal olema 2,5 % ja 2026. aastal 2,2 %. Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt on SKP reaalkasv 2025. aastal 0,5 % ja 2026. aastal 2,0 % ning THHIga mõõdetud inflatsioon on 2025. aastal 3,0 % ja 2026. aastal 1,7 %.

(15) Iga-aastases eduaruandes on prognoositud, et valitsemissektori eelarve puudujääk suureneb 2025. aastal 3,1 %-le SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks 2025. aasta lõpuks tõusma 49,0 %-le. Need suundumused osutavad netokulude 5,7 % suurusele kasvule 2025. aastal. Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt on valitsemissektori eelarve puudujääk 2025. aastal 3,1 % SKPst. Puudujäägi prognoositud suurenemine 2025. aastal on tingitud tulu- ja kuluteguritest. Tulule avaldab eeldatavasti negatiivset mõju tulumaksutulu vähenemine, mis on tingitud üksikisiku tulumaksusüsteemi reformist, ja omanditulu vähenemine, mis on peamiselt tingitud riigi omandis olevate ettevõtete kasumlikkuse normaliseerumisest energia- ja metsandussektoris madalamate energiahindade tõttu. Kulude poolel on puudujäägi suurenemise peamised tegurid töötajate hüvitiste kasv, intressimaksed ja sotsiaalsiirded. Komisjoni arvutuste kohaselt osutavad need muutused netokulude 5,7 % suurusele kasvule 2025. aastal. Komisjoni hinnangul on eelarvepoliitika, mis hõlmab nii riigi enda kui ka ELi rahastatavaid kulutusi, 2025. aastal ekspansiivne (1,1 % SKPst). Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks suurenema 2025. aasta lõpus 48,6 %-le. Valitsemissektori võla suhte suurenemine SKPsse 2025. aastal tuleneb peamiselt võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vahelisest erinevusest ning esmasest eelarve puudujäägist.

(16) Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2025. aastal taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust toetusest valitsemissektori kulutusi mahus 1,8 % SKPst (2024. aastal 0,9 % SKPst). Taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust toetusest rahastatavad kulutused võimaldavad teha kvaliteetseid investeeringuid ja viia ellu tootlikkust suurendavaid reforme, ilma et see mõjutaks otseselt Läti valitsemissektori eelarvepositsiooni ja võlga.

(17) Valitsemissektori kaitsekulutused moodustasid Lätis 2021. aastal 2,5 % SKPst, 2022. aastal 2,4 % SKPst ja 2023. aastal 3,1 % SKPst ([16]). Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid kaitsekulutused olema 2024. aastal 3,0 % ja kasvama 2025. aastal 3,3 %-le SKPst. See tähendab, et kasv on võrreldes 2021. aastaga 0,8 protsendipunkti SKPst. Läti hinnangul on 2024. aasta kaitsekulutused 3,0 % SKPst ja 2025. aasta kaitsekulutused 3,3 % SKPst.

([12]) Eurostat, Euro Indicators, 22. aprill 2025.

([13]) Komisjon ei liigita kaalutlusõigusel põhinevateks eelarvemeetmeteks teatavaid tulumeetmeid, nt täiendavad dividendimaksed riigi aktsiaseltsidelt ja teisese maksutulu mõju. Teisene mõju tuludele ei ole kaalutlusõigusel põhinev eelarvemeede, vaid seda võetakse komisjoni prognoosis arvesse makromajandusliku mõjuna. Riigi aktsiaseltside täiendavad dividendimaksed kajastuvad ka komisjoni prognoosis, kuid neid ei käsitata kaalutlusõigusel põhinevate eelarvemeetmetena, sest nendega ei kaasne muutusi tavapärases dividendipoliitikas, nt dividendide väljamaksmise määra kohandamist.

([14]) Eelarvepoliitika on määratletud valitsemissektori eelarvepositsiooni iga-aastase muutuse näitajana. Selle eesmärk on hinnata nii riiklikult kui ka ELi eelarvest rahastatavast eelarvepoliitikast tulenevat majanduslikku impulssi. Eelarvepoliitikat mõõdetakse vahena i) keskpika perioodi potentsiaalse majanduskasvu ja ii) esmaste kulude muutuse vahel, millest on maha arvatud kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed ning mis hõlmab taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatu toetuse ja muude liidu vahenditega rahastatavaid kulusid.

([15]) Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 126 lõike 3 kohaselt koostatud komisjoni aruanne, 4.6.2025, COM(2025) 615 final.

([16]) Eurostat, valitsemissektori kulud valitsemisfunktsioonide klassifikaatori (COFOG) alusel. COFOGi ja NATO määratluste metoodiliste erinevuste tõttu võivad COFOGi määratlusel põhinevad kulud erineda NATO määratlusel põhinevatest kuludest.

Ajavahemik, mil on aktiveeritud riikide vabastusklausel (2025–2028), võimaldab Lätil vaadata ümber valitsemissektori kulude prioriteedid või suurendada valitsemissektori tulusid nii, et püsivalt suuremad kaitsekulutused ei ohusta keskpikas perspektiivis riigi rahanduse jätkusuutlikkust.

(18) Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid Läti netokulud suurenema 2025. aastal 5,7 % ning 2024. ja 2025. aastal kumulatiivselt 10,4 %. Komisjoni 2025. aasta kevadprognoosi järgi peaks Läti netokulude kasv 2025. aastal jääma soovitatud maksimaalsest kasvumäärast allapoole, ja seda nii aasta lõikes kui ka 2024. ja 2025. aasta peale kokku.

(19) Iga-aastases eduaruandes on prognoositud, et valitsemissektori eelarve puudujääk kahaneb 2026. aastal 3,0 %-le SKPst ning valitsemissektori võla suhe SKPsse suureneb 2026. aasta lõpuks 49,5 %-le. Iga-aastase eduaruande prognooside kohaselt suureneb valitsemissektori eelarve puudujääk pärast 2026. aastat, jõudes 2027. aastal 3,2 %-le SKPst, ja väheneb 2029. aastal 2,3 %-le SKPst. Samas peaks valitsemissektori võla suhe SKPsse pärast 2026. aastat suurenema 2027. aastal 52,8 %-le ja 2029. aastal vähenema 51,3 %-le. 2025. aasta kevadprognoosi koostamise ajal komisjonile teada olnud poliitikameetmete põhjal prognoosis komisjon valitsemissektori eelarve puudujäägiks 2026. aastal jätkuvalt 3,1 % SKPst. Need suundumused osutavad netokulude 4,4 % suurusele kasvule 2026. aastal. Komisjoni hinnangul on eelarvepoliitika, mis hõlmab nii riigi enda kui ka ELi rahastatavaid kulutusi, 2026. aastal ekspansiivne (0,3 % SKPst). Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks komisjoni prognoosi kohaselt suurenema 2026. aasta lõpuks 49,3 %-le. Valitsemissektori võla ja SKP suhte kasv 2026. aastal on peamiselt tingitud prognoositud valitsemissektori eelarve puudujäägist.

Peamised poliitilised probleemid

(20) Läti maksutulud on 2023. aastal 32,9 % SKPst, mis on alla ELi keskmise (39,0 %). Tööjõu- ja tarbimismaksud on Läti peamised tuluallikad, samas kui kapitalimaksud – sealhulgas äriühingu tulumaks, kapitalitulumaks ja omandimaksud – moodustavad teiste liikmesriikidega võrreldes suhteliselt väikese osa kogu maksutulust ja SKPst. Kuigi see suhteline üldine maksutulude puudujääk ei pruugi iseenesest olla probleem, muutub aktuaalseks uute struktuurifondide rahastamisallikate küsimus, võttes arvesse kasvavat survet riigi rahandusele keskpikas perspektiivis, sealhulgas: i) valitsuse võetud kohustust tugevdada märkimisväärselt sise- ja välisjulgeolekut; ii) märkimisväärset rahastamisvajadust avalike teenuste, eelkõige tervishoiu ja sotsiaalhoolekande parandamiseks; ning iii) ELi kaasrahastatavate suuremahuliste taristuprojektide (nt Rail Baltica) elluviimist.

(21) Kuigi 2025. aasta jaanuaris jõustunud maksureformis käsitleti mõningaid kapitali maksustamisega seotud aspekte, on kapitalimaksutulu hinnanguline eelarvemõju üsna väike, moodustades 2025. ja 2026. aastal vähem kui 0,1 % SKPst. Kuigi valitsus on võtnud kohustuse minna alates 2026. aastast kinnisvara maksustamisel üle uuele maa ja kinnisvara väärtusele, seab ta eesmärgiks eelarvepoliitilise manööverdamisruumi piiratud kasvu ja kavatseb peamiselt stabiliseerida kinnisvaramaksust saadava tulu ajaloolise keskmise lähedal.

(22) Äriühingute omanike ja juhtide seas läbi viidud uuringute kohaselt oli varimajandus 2023. aastal 3,6 protsendipunkti väiksem kui 2022. aastal, mis näitab 2019. aastast alates esmakordselt langust. 2024. aastal vähenes varimajandus jätkuvalt, jõudes 21,4 %-le SKPst, mis on 2023. aastaga võrreldes 1,5 protsendipunkti väiksem. Kuigi varimajanduse suuruse mõõtmiseks on erinevaid viise ja otsest põhjuslikku seost on raske kindlaks teha, näib, et valitsuse jätkuv keskendumine poliitikameetmete rakendamisele, et muuta majandustegevus ametlikuks, vähendas ettevõtete sallivust varimajanduse suhtes ja nende valmisolekut selles osaleda. Samal ajal nõuavad täheldatud positiivsed arengud mitteametliku majanduse vähendamisel jätkuvaid jõupingutusi praeguste tegevuskavade rakendamiseks.

(23) Kuigi iga-aastase kulude läbivaatamise eesmärk on muuta avaliku sektori kulutused tõhusamaks, nähakse praeguse tavaga ette, et suurem osa sääste (ligikaudu 0,3 % SKPst aastas) tagastatakse läbivaatamisprotsessis osalevatele valdkondlikele ministeeriumidele. Selle asemel tuleks kaaluda sellest saadavate vahendite ümbersuunamist piiratud arvule prioriteetsetele valdkondadele, nagu kaitse, tervishoid ja sotsiaalkaitse.

(24) Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 19 lõike 3 punktile b ja V lisa kriteeriumile 2.2 sisaldab taaste- ja vastupidavuskava ulatuslikke üksteist vastastikku tugevdavaid reforme ja investeeringuid, mis tuleb rakendada 2026. aastaks. Need peaksid aitama tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes soovitustes. Järele jäänud lühikese aja jooksul on oluline taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas selle REPowerEU peatükk, tulemuslikult ellu rakendada, et suurendada rohe- ja digipöörde kaudu Läti pikaajalist konkurentsivõimet ning tagada samal ajal sotsiaalne õiglus. Komisjoni teatises „Taasterahastu „NextGenerationEU“ – tee 2026. aastani“, mis võeti vastu 4. juunil 2025, selgitatakse kohaldatavat ajakava rahastu lõppemist silmas pidades, antakse liikmesriikidele suuniseid rakendamise maksimeerimiseks 31. augustiks 2026, sealhulgas selle kohta, kuidas oma taaste- ja vastupidavuskavasid veelgi ühtlustada, esitatakse peamised võimalused, mida kavade läbivaatamisel kaaluda, ning rõhutatakse, kui tähtis on hoolikas ühine kavandamine viimaste maksetaotluste esitamiseks 2026. aastal. Läti on juba teinud edusamme taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvate reformide ja investeeringute rakendamisel. Taaste- ja vastupidavuskavast tulenevate kohustuste täitmiseks 2026. aasta augustiks on oluline, et Läti kiirendaks reformide ja investeeringute elluviimist, tegeledes asjaomaste probleemidega. Lätil oleks kasulik tugevdada oma haldussuutlikkust ja parandada täitmisstrateegiaid, et aidata leevendada viivitusi ja haldustakistusi. ELi rahastatud ehitusprojektide puhul on oht, et tarned hilinevad ehitussektori piiratud mahu tõttu, mis on tingitud nõudluse konkurentsist, regulatiivsest koormusest ja välistest teguritest. Jätkuvalt on oluline süstemaatiliselt kaasata kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi, sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, et tagada laialdane isevastutus taaste- ja vastupidavuskava eduka rakendamise eest.

(25) Lätis on hakatud kiiremini rakendama ühtekuuluvuspoliitika programme, mis hõlmavad toetust Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF), Õiglase Ülemineku Fondist (JTF), Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+) ja Ühtekuuluvusfondist. On oluline nende programmide kiiret rakendamist jätkata, suurendades samal ajal nende mõju kohapeal maksimumini. Läti juba võtab oma ühtekuuluvuspoliitika programmide raames meetmeid konkurentsivõime ja majanduskasvu edendamiseks, suurendades samal ajal sotsiaalset ühtekuuluvust. Samas aga on Lätil endiselt probleeme, näiteks majandusliku ja sotsiaalse vastupanuvõime, sealhulgas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse, sotsiaaleluruumide ning ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööturule integreerimisega, samuti hariduse pakkumise, energiasüsteemi ümberkujundamise ja piirkondliku konkurentsivõime tagamisega, eriti idapoolsetel piirialadel. Kooskõlas määruse (EL) 2021/1060 artikliga 18 nõutakse Lätilt ühtekuuluvuspoliitika fondide vahehindamise osana, et ta vaataks iga programmi läbi, võttes muu hulgas arvesse 2024. aasta riigipõhistes soovitustes kindlaks tehtud probleeme. Komisjoni 1. aprillil 2025 vastu võetud ettepanekutega ([17]) on vahehindamise tulemuste kohta hinnangu esitamise tähtaega 31. märts 2025 pikendatud. Samuti on nendega ette nähtud paindlikkusmeetmed, mis peaksid aitama kiirendada programmide rakendamist, ja stiimulid liikmesriikidele, et nad eraldaksid ühtekuuluvuspoliitika vahendeid toetamaks liidu viit strateegilist prioriteetset valdkonda, nimelt konkurentsivõimet strateegiliste tehnoloogiate vallas, kaitset, eluaset, veesüsteemide kerksust ja energiasüsteemi ümberkujundamist, ning investeeringuid oskustesse prioriteetsetes sektorites, olles samal ajal ESF+ programmides jätkuvalt keskendunud kõige haavatavamas olukorras olevatele inimestele.

(26) Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvorm (STEP) annab võimaluse investeerida ühte ELi kesksesse strateegilisse prioriteeti ja tugevdada seeläbi ELi konkurentsivõimet. STEP tugineb 11 olemasolevale ELi fondile. Liikmesriigid võivad panustada ka programmi „InvestEU“, et toetada investeeringuid prioriteetsetesse valdkondadesse. Läti võiks neid algatusi optimaalselt ära kasutada elutähtsa tehnoloogia, sealhulgas puhta ja ressursitõhusa tehnoloogia arendamise või tootmise soodustamiseks.

(27) Lisaks taaste- ja vastupidavuskavas ning muudes ELi fondides käsitletud majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele peaks Läti tulemuslikult käsitlema allesjäänud probleeme, mis on seotud ettevõtluskeskkonna, rahastamisele juurdepääsu, teadusuuringute ja innovatsiooni, taastuvenergia, energiatõhususega, kestliku transpordi, ressursside haldamise, tööjõu ja oskuste nappuse, sotsiaalkaitse, tervishoiu ja eluasemetega.

(28) Nagu on märgitud konkurentsivõime kompassis, peavad kõik ELi, liikmesriikide ja kohalikud institutsioonid tegema suuri jõupingutusi, et koostada lihtsamaid reegleid ja kiirendada haldusmenetlusi. Komisjon on seadnud halduskoormuse vähendamiseks ambitsioonikad eesmärgid: vähemalt 25 % ja VKEde puhul vähemalt 35 %, ning on loonud uued vahendid nende eesmärkide saavutamiseks, sealhulgas ELi õigusaktide kogumi süstemaatiline stressitestimine ja tõhustatud dialoog sidusrühmadega. Nende eesmärkide saavutamiseks peab Läti samuti võtma meetmeid. 47 % ettevõtjatest leiab, et haldusmenetluste keerukus on nende ettevõtte jaoks Lätis äri tegemisel

([17]) Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega muudetakse määrusi (EL) 2021/1058 ja (EL) 2021/1056 seoses erimeetmetega strateegiliste probleemide lahendamiseks vahehindamise raames (COM(2025) 123 final).

probleem ([18]). Läti õigusraamistik takistab investeerimist, näiteks liiga keerulise litsentsimissüsteemi tõttu. Need küsimused on eriti koormavad sellistes sektorites nagu kinnisvara arendamine ning näitavad vajadust reformide järele ettevõtluskeskkonna parandamiseks. Haldusmenetluste lihtsustamine ja ühtlustamine on väga oluline majanduskasvu stimuleerimiseks ja konkurentsivõime suurendamiseks, kooskõlas laiemate ELi poolt toetatavate algatustega. Samuti võiks see suurendada üldsuse usaldust valitsuse tõenduspõhiste otsuste vastu, aidata vähendada varimajandust ja seeläbi edendada kestlikku majandusarengut.

(29) Läti ettevõtjad kasutavad traditsioonilisi välisrahastamisallikaid, nagu pangalaenud ja kapitaliturg, harvemini enamiku teiste ELi riikide ettevõtjad. Laenuintresside turumäärad on kõrged ja tagatisnõuded ranged, eelkõige ettevõtlussektoris, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate puhul. See vähendab ettevõtjate suutlikkust kasvada ja seab ohtu investeerimisvõimalused strateegilise tähtsusega valdkondades, nagu rohepööre, uuenduste turustamine ja regionaalarengu projektid. Erilist tähelepanu tuleb pöörata Läti idapiirialale, suurendades investeeringuid riigi ühiskondliku ja majandusliku vastupanuvõime tugevdamiseks. Juurdepääsu rahastamisele võiks parandada pangandussektori konkurentsi stimuleerimine ning avaliku sektori laenu- ja tagatisskeemide edendamine, et hõlbustada investeeringuid strateegilise tähtsusega valdkondadesse.

(30) Läti erainvesteeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni protsendina SKPst on üks ELi madalamaid. Läti ettevõtetes töötab vähem teadlasi kui teistes sarnastes riikides. Teadustegevuse väärtustamine ning eraettevõtete ja akadeemiliste ringkondade vaheline koostöö on piiratud. Läti valitsus on juba astunud mõned olulised sammud akadeemilise süsteemi reformimiseks. Näiteks leevendati mitme akadeemilise ametikoha puhul läti keele oskuse nõuet, mis annab Läti ülikoolidele rohkem võimalusi andekate välismaalaste ligimeelitamiseks. Läti reformib oma teadus- ja innovatsioonisüsteemi, et parandada talentide arendamist ja hoidmist, näiteks suurendades doktorantide palka. Nende reformide edukas elluviimine ja akadeemiliste teadusuuringute rahastamise suurendamine võib suurendada hästi koolitatud teadlaste pakkumist ettevõtetele. Lisaks peaks Läti ergutama ettevõtete ja akadeemiliste ringkondade vahelist koostööd ning võiks kaaluda otseseid teadus- ja arendustegevuse stiimuleid ettevõtetele, näiteks innovatsioonihankeid.

(31) 2024. aastal toodeti Lätis 74 % elektrist taastuvatest energiaallikatest, kusjuures hüdroenergia osakaal oli 51 %. Päikese- ja tuuleenergia osakaal (vastavalt 8 % ja 4 %) aga oli märkimisväärselt väiksem kui Leedus ja Eestis ning alla ELi keskmise. Riigi taastuvenergiaallikate jaotust on võimalik mitmekesistada, kasutades tuule- ja päikeseenergiat ning suurendades tootmist nendest allikatest. Eelkõige on mõnest riikliku taaste- ja vastupidavuskava raames kavandatud piiratud meetmest hoolimata vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et kiirendada ja sujundada uute päikese- ja tuuleenergiaprojektide loamenetlusi. Lisaks peaks Läti võtma täiendavaid meetmeid, et edendada nõudluse paindlikkust, näiteks stimuleerides lõpptarbijapoolset energia salvestamist ning osalemist hajaenergia ressurssides ning tasakaalustamis- ja paindlikkusteenustes. Samuti peaks ta selgelt määratlema teatavate energiaturu osaliste, näiteks väikesemahulise nõudlusega tegelevate energiavahendajate rollid. Taastuvenergia tootmisüksuste võrguga liitumise lubade taotlused ületavad märkimisväärselt elektrivõrgu olemasolevat võimsust, mistõttu on uute lubade väljastamine alates 2023. aasta juulist peatatud. Hoolimata mõningatest positiivsetest seadusandlikest arengutest 2025. aastal on võrgujärjekorra haldamise parandamiseks võimalik võtta täiendavaid regulatiivseid meetmeid.

(32) Ehitus- ja transpordisektor on keskse tähtsusega nii energia kui ka kliima seisukohast. Kuigi rakendamis- või kavandamisetapis on märkimisväärsed energiatõhususe kavad, sõltuvad need liigselt avaliku sektori, peamiselt ELi rahastamisest. Läti võiks saada kasu oma üsna vana hoonefondi renoveerimise tõhustamisest i) täiendavate erasektori rahaliste vahendite ligimeelitamise, ii) rahastamisvahendite ja riskide vähendamise toetustel põhinevatele energiatõhususe kavadele eelistamise ning iii) energiateenuste sektori kui energiatõhususse tehtavate investeeringute peamise turuteguri arendamise toetamise abil. Transpordisektoris, mis sõltub endiselt suurel määral naftatoodetest, on samuti märkimisväärne elektrifitseerimise ja üldise süsinikuheite vähendamise potentsiaal. Hoolimata mõningatest positiivsetest meetmetest, mis on kehtestatud või väljatöötamisel, saaks Läti teha rohkem, et edendada elektrisõidukite kasutuselevõttu ning taastuvkütuste ja vähese süsinikuheitega kütuste tootmist ja kasutuselevõttu nii ühis- kui ka eratranspordis. Samal ajal oleks kasulik teha täiendavaid investeeringuid laadimisvõrgu laiendamiseks. Võttes arvesse taastuvate energiaallikate suurt ja kasvavat osakaalu riiklikus energiaallikate jaotuses, võiks elektrifitseerimise edendamine ka väljaspool hoone- ja transpordisektorit olla tõhus strateegia üldise süsinikumahukuse vähendamiseks ja energiajulgeoleku suurendamiseks.

([18]) „Businesses“ attitudes to corruption in the EU' („Ettevõtete suhtumine korruptsiooni ELis“), Eurobaromeetri aruanne (aprill 2024).

(33) Läti peaks kiirendama oma edusamme ringmajanduse poole, et saavutada ELi ringmajanduse eesmärgid. Riigi kestliku majanduskasvu näitajad jäävad alla ELi keskmise ja tema toormaterjali tarbimine suureneb jätkuvalt. Kuigi Läti on parandanud oma jäätmekäitlussüsteemi, ladestab ta endiselt peaaegu pool olmejäätmetest ja on oht, et ta ei täida 2025. aastaks seatud olmejäätmete ringlussevõtu eesmärki.

(34) Tööjõu ja oskuste nappus pärsib jätkuvalt majanduskasvu ning aeglustab üleminekut uuenduslikule, digitaalsele ja rohelisele majandusele. Elanikkonna vananemine toob kaasa tööjõu vähenemise ning vabade töökohtade määr on kõrge sellistes olulistes sektorites nagu ehitus, tootmine, soojustamine, metsandus ja tervishoid. Pikaajalised prognoosid näitavad, et järgmistel aastakümnetel suureneb see nappus veelgi. Kvalifitseeritud töötajaid võivad aidata ligi meelitada ja hoida paremad töötingimused, seda ka sellistes sektorites nagu tervishoid ja sotsiaalhoolekanne. Üks peamisi takistusi Läti teadus- ja innovatsioonisuutlikkuse tugevdamisel, eriti erasektoris, on teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) valdkonna lõpetanute väike osakaal ning teadlaste puudus nendes valdkondades. Lätis töötatakse välja kestliku täiskasvanuhariduse raamistikku, kuid täiskasvanute osalemine õppes ning töötute ja töötuse ohus olevate inimeste osalemine poliitikameetmetes, mille eesmärk on aidata inimestel tööd leida või tööl püsida, on alla ELi keskmise. Suhteliselt madal ja vähenev digipädevus kujutab endast samuti märkimisväärset ohtu tootlikkusele. Kasutamata tööjõu rakendamiseks võiksid täiend- ja ümberõppemeetmed olema sihipärasemad, seda ka madala kvalifikatsiooniga töötajate jaoks ja kõikides piirkondades. Koostööd tööandjatega saaks tihendada, suurendades töökohapõhiste õppeprogrammide kasutuselevõttu ning tööandjate juhitavaid ja rahastatavaid töötajate koolitusi, et veelgi parandada töötajate oskusi.

(35) Lätis on endiselt suur ebavõrdsus ning märkimisväärne vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse oht, mis mõjutab eelkõige eakaid inimesi. Kulutused sotsiaalkaitsele suhtena SKPsse on väikesed ja vähenesid 14,0 %-lt 2022. aastal 13,5 %-le 2023. aastal, samal ajal kui muude sotsiaalsiirete kui pensionide mõju sissetulekute ebavõrdsuse leevendamisele on endiselt üks väiksemaid ELis. Lisaks on endiselt oluline tagada eakatele piisav sissetulekutoetus. Sellest tulenevalt ei suuda sotsiaalkaitsesüsteem tuua vaesusest või sotsiaalsest tõrjutusest välja märkimisväärset osa elanikkonnast. Lisaks mõjutavad märkimisväärsed sotsiaal-majanduslikud erinevused piirkondade vahel sotsiaalteenuste osutamist omavalitsuste poolt, hoolimata minimaalse teenustevaliku kehtestamisest. Samuti on avaliku sektori kulutused pikaajalisele hooldusele ja koduhooldusele endiselt ebapiisavad, arvestades demograafilisi suundumusi.

(36) Elanikkonna halva tervisliku seisundi taga on peamiselt vähesed avaliku sektori kulutused tervishoiule, samuti ebatervislikud elustiilivalikud. Juurdepääs riiklikult rahastatavatele tervishoiuteenustele on Lätis piiratud riiklike hüvitiste paketi piiratud ulatuse tõttu, mille tagajärjeks on suur omaosalus tervishoiuteenuste eest tasumisel. Sellest tulenev finantskoormus mõjutab ebaproportsionaalselt väikese sissetulekuga leibkondi. Seetõttu on rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul Lätis üks suuremaid. Lisaks seisab Läti silmitsi tervishoiutöötajate, eelkõige õdede nappusega, mis takistab veelgi tervishoiuteenuste osutamist. Valitsus on esitanud seaduseelnõu tervishoiu rahastamise reformimiseks, kuid ettepanekus ei ole võetud kohustust suurendada sektori osakaalu SKPs.

(37) Puudus on kvaliteetsetest taskukohastest eluasemetest, seda peamiselt vähese investeerimise tõttu elamuarendusse. Eluasemepuudus kahjustab tööjõu liikuvust ja sotsiaalset kaasatust. Lisaks on olemasolevad eluasemed halva kvaliteediga, eelkõige energiatõhususe osas, mis avaldab kasvavate energiakulude tõttu kodumajapidamistele rahalist survet.

(38) Arvestades euroala liikmesriikide majanduse tihedat seotust ning nende ühist panust majandus- ja rahaliidu toimimisse, soovitas nõukogu 2025. aastal euroala liikmesriikidel võtta meetmeid, sealhulgas oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu, et rakendada 2025. aasta soovitust euroala majanduspoliitika kohta. Lätil aitavad soovitused 2, 3, 4 ja 5 rakendada 2025. aasta soovituses esitatud esimest euroala soovitust konkurentsivõime kohta, soovitused 4 ja 5 teist euroala soovitust vastupanuvõime kohta ning soovitus 1 kolmandat euroala soovitust makromajandusliku ja finantsstabiilsuse kohta.

SOOVITAB Lätil võtta 2025. ja 2026. aastal järgmisi meetmeid.

1. Suurendada kooskõlas Euroopa Ülemkogu 6. märtsi 2025. aasta järeldustega üldisi kaitse- ja julgeolekukulutusi ja üldist kaitsevalmidust, tagades samal ajal võla jätkusuutlikkuse. Pidada kinni nõukogu poolt 21. jaanuaril 2025 soovitatud netokulude maksimaalsetest kasvumääradest, kasutades samal ajal suuremate kaitsekulutuste tegemiseks riikide vabastusklausliga võimaldatavat erandit eelarvereeglitest. Tagada, et riigi rahandus suudab tulla toime kasvavate struktuursete kulutustega, sealhulgas kaitse-, tervishoiu- ja sotsiaalkaitsekulutustega, näiteks laiendades maksustamist majanduskasvu vähem kahjustavatele allikatele, viies mitteametlikud või deklareerimata tegevused üle ametlikku majandusse ning suunates kulutused ümber prioriteetsetesse valdkondadesse, tuginedes avaliku sektori kulutuste läbivaatamisele.

2. Kiirendada taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki rakendamist, pidades silmas määruses (EL) 2021/241 sätestatud tähtaegu reformide ja investeeringute õigeaegseks lõpuleviimiseks. Kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide (ERF, JTF, ESF+, Ühtekuuluvusfond) rakendamist, tuginedes vajaduse korral võimalustele, mida pakub vahehindamine. Kasutada konkurentsivõime parandamiseks optimaalselt ära ELi vahendeid, sealhulgas programmi „InvestEU“ ja Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi võimalusi.

3. Lihtsustada reguleerimist, parandada regulatiivseid vahendeid ja vähendada ettevõtete halduskoormust. Parandada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele, muu hulgas stimuleerides konkurentsi finantsturgudel ning edendades avaliku sektori laenu- ja tagatisskeeme, et hõlbustada strateegilise tähtsusega investeeringuid, eelkõige rohepöörde, uuenduste laiendamise ja turustamise ning regionaalarengu valdkonnas. Hõlbustada erainvesteeringuid teadusuuringutesse ja innovatsiooni, jätkates muu hulgas kõrgharidussüsteemi reforme, et tugevdada koostööd ettevõtete ja akadeemiliste ringkondade vahel.

4. Vähendada sõltuvust fossiilkütustest ja suurendada energiajulgeolekut, kiirendades taastuvenergia, eelkõige tuule- ja päikeseenergia kasutuselevõttu. Parandada loamenetlusi ja elektrivõrgujärjekordade haldamist ning edendada energia salvestamist, tarbimiskaja ja turupõhiseid paindlikkuslahendusi. Vähendada primaar- ja lõppenergia tarbimist ning süsinikumahukust, tugevdades energiatõhususe meetmeid, eelkõige hoonesektoris, ja edendades edasist elektrifitseerimist. Kiirendada transpordi, eelkõige maanteetranspordi süsinikuheite vähendamist, edendades elektrisõidukite kasutuselevõttu, taastuvkütuste tootmist ja turustamist ning laadimistaristu laiendamist. Suurendada ressursitõhusust ja edendada üleminekut ringmajandusele ökoinnovatsiooni ja ressursside säästva majandamise abil.

5. Vähendada tööjõu ja oskuste nappust, eelkõige teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) valdkonnas ning muudes rohepöördeks, teadustegevuseks ja digiüleminekuks vajalikel erialadel, samuti sotsiaal- ja tervishoiusektoris, muu hulgas sihipärase täiend- ja ümberõppe ning paremate töötingimuste abil. Tugevdada sotsiaalkaitset ebavõrdsuse vähendamiseks, muu hulgas parandades vanaduspensionide piisavust ja juurdepääsu kvaliteetsetele sotsiaalteenustele, eelkõige koduhooldusele, säilitades samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkuse. Tugevdada tervishoiusüsteemi piisavust ja kättesaadavust, et parandada tervisenäitajaid, muu hulgas pakkudes täiendavaid inimressursse ja rahalisi vahendeid, laiendades seadusjärgsete hüvitiste paketti ja vähendades omaosalust. Suurendada sotsiaalsete ja taskukohaste energiatõhusate eluasemete kättesaadavust ja kvaliteeti, muu hulgas renoveerimise abil.

Brüssel, 8. juuli 2025

Nõukogu nimel

eesistuja

S. LOSE